

na nivou lokalnih zajednica, tako i na nivou entitetskih/kantonalnih vlasti i vlasti Brčko Distrikta, poduzmu odgovarajuće mjere kojima bi se odgovorilo na preveniranje nastanka ovog problema i osiguravanja uključenosti sve djece u obrazovni proces. S tim u vezi, ovim Protokolom želimo uspostaviti funkcionalan model saradnje između nadležnih institucija i organizacija u lokalnoj zajednici i time stvoriti okvir za zajedničko djelovanje na rješavanju ovog problema.

Referalni mehanizam za postupanje u slučajevima napuštanja školovanja i obrazovnog procesa definiramo u okviru ovog Protokola kao opis djelovanja nadležnih institucija. Referalni mehanizam identificira institucije, njihove nadležnosti, način saradnje i prikupljanja relevantnih podataka i drugih informacija, njihovu razmjenu te načine postupanja u situacijama kada postoji sumnja ili saznanje da je dijete u riziku od napuštanja obrazovanja.

Ovaj Protokol predstavlja osnovu za usaglašeno zajedničko djelovanje strana potpisnica u cilju kontinuiranog rada na rješavanju problema ranog napuštanja obrazovanja. Cilj je da na području Unsko-sanskog kantona ne bude djece koja ne pohađaju školu.

Protokol se oslanja na nalaze Lokalnog akcionog istraživanja o razmjerama i uzrocima napuštanja obrazovanja provedenog u okviru Bright4All projekta - Osnovno pravo na obrazovanje za svu djecu u Bosni i Hercegovini.

Potpisnici Protokola:

1. Ministarstvo obrazovanja, nauke, kulture i sporta Unsko-sanskog kantona
2. Ministarstvo zdravstva, rada i socijalne politike Unsko-sanskog kantona
3. Ministarstvo unutrašnjih poslova Unsko-sanskog kantona
4. Grad Bihać
5. Općina Bosanska Krupa

6. Općina Bosanski Petrovac
7. Općina Bužim
8. Grad Cazin
9. Općina Ključ
10. Općina Sanski Most
11. Općina Velika Kladuša
12. Saradnici: NVO sektor, mediji i međunarodne organizacije čija su ciljna grupa djeca.

II OSNOVNE ODREDBE

Član 1. (Struktura Protokola)

Protokol o postupanju u slučaju napuštanja i nepohađanja nastave u Unsko-sanskom kantonu (u daljem tekstu Protokol) definira odgovornost prema korisniku i međusobnu odgovornost pružatelja usluga jednih prema drugima, odnosno:

- a) proceduru prema korisniku i saradnju na pojedinačnom slučaju;
- b) saradnju na općim poslovima unapređenja, planiranja, evidencije, monitoringa i koordinacije aktivnosti.

Član 2. (Svrha Protokola)

Svrha Protokola je umrežavanje institucija sistema i organizacija u cilju poboljšanja kvaliteta usluga, smanjenja rizika i preventivnog djelovanja radi smanjenja broja djece koja napuštaju obrazovanje, sa jasno definiranim ulogama i odgovornostima svih partnera i uz podršku saradnika.

Član 3. (Ciljevi Protokola)

Ciljevi Protokola su:

- a) operacionalizacija važećeg zakonodavnog i strateškog okvira kroz uspostavljanje efikasnih procedura za brz i koordiniran postupak djelovanja u prevenciji napuštanja obrazovanja i pronalaženje rješenja u okviru raspoloživih resursa;
 - b) uspostavljanje efikasne i koordinirane saradnje, među stručnjacima iz svih oblasti, neophodne za prevenciju napuštanja obrazovanja i osiguranje adekvatne podrške;
 - c) jasna podjela odgovornosti različitih sektora (zdravstva, obrazovanja, socijalne i dječije zaštite, sigurnosti), kao i definiranje kanala komunikacije u cilju unapređenja efikasnosti postupaka;
 - d) postizanje zajedničkog nivoa razumijevanja osnovnih principa i ciljeva prevencije napuštanja obrazovanja;
 - e) informiranje i edukacija stručnjaka koji rade sa djecom, šire javnosti i same djece o pravima na obrazovanje i različitim vaninstitucionalnim oblicima podrške djeci u riziku od napuštanja obrazovanja.
- djeteta u svim aktivnostima koje se tiču djeteta;
 - d) saradnja, koordinacija i partnerstvo različitih nosilaca djelatnosti i programa, posebno na lokalnom nivou. Svi potpisnici Protokola obavezuju se na partnerstvo i udruživanje, posebno na lokalnom nivou;
 - e) transparentnost. Nadležni organi državne uprave i općine dužni su na svom internet sajtu, u sredstvima javnog informisanja, kao i na druge načine u skladu sa zakonom, informirati javnost o dječjoj zaštiti, uključujući i informiranje o prevenciji napuštanja obrazovanja;
 - f) svi nosioci djelatnosti dječje zaštite, zdravstvene zaštite, obrazovanja i vaspitanja obavezuju se na čuvanje povjerljivih informacija, privatnosti korisnika i zaštitu podataka o ličnosti.

Član 5.

(Obaveze potpisnika Protokola)

Ovim Protokolom potpisnici i saradnici u implementaciji se obavezuju da će:

Član 4.

(Osnovni principi Protokola)

Osnovni principi Protokola su:

- a) pravo djeteta na život, opstanak i razvoj podrazumijeva da dijete ima pravo na najbolje moguće uvjete za pravilan i potpun razvoj;
 - b) zabrana diskriminacije. Protokol se odnosi na svu djecu i zabranjena je diskriminacija djeteta po osnovu rase, pola, nacionalne pripadnosti, socijalnog porijekla, vjeroispovijesti, imovnog stanja, kulture, jezika, invaliditeta, prirode socijalne isključenosti, pripadnosti određenoj društvenoj grupi ili drugog ličnog svojstva;
 - c) uvažavanja najboljeg interesa djeteta. Svako je dužan da se rukovodi najboljim interesom
- a) redovno razmjenjivati informacije među sektorima i zajednički raditi na prevenciji napuštanja obrazovanja;
 - b) poduzimati sve mjere i aktivnosti prevencije koje su obavezni dio postupanja njihovog sektora;
 - c) voditi evidenciju o radu na prevenciji napuštanja obrazovanja u skladu sa zahtjevima i obavezama svakog sektora;
 - d) pratiti i procjenjivati efekte poduzetih aktivnosti;
 - e) učestvovati u obukama o prevenciji napuštanja obrazovanja i radu na iznalaženju inovativnih rješenja za ovaj problem;
 - f) upoznavati zaposlene u ministarstvima i lokalnim zajednicama s ovim Protokolom;
 - g) predstavljati preventivne aktivnosti u javnosti;
 - h) zagovarati za punu implementaciju Protokola u lokalnim zajednicama.

Član 6.**(Ciljne grupe na koje se odnosi Protokol)**

Ciljne grupe pod rizikom da napuste obrazovni sistem su:

- a) djeca iz ugroženih grupa koja imaju predispozicije da ostanu van škola;
- b) djeca povratnici;
- c) djeca iz romske populacije;
- d) djeca/partneri iz maloljetničkih bračnih/vanbračnih zajednica;
- e) djeca koja rade da bi doprinijela porodičnim prihodima;
- f) djeca žrtve trgovine ljudima i žrtve seksualnog zlostavljanja i zanemarivanja;
- g) djeca sa poteškoćama u razvoju;
- h) djeca iz kategorije društveno neprihvatljivih ponašanja;
- i) djeca izložena vršnjačkom nasilju, djeca žrtve nasilja;
- j) djeca u pokretu;
- k) djeca do napunjenih 16 godina;
- l) djeca iz disfunkcionalnih porodica;
- m) i ostala djeca u riziku napuštanja obrazovanja.

Član 7.**(Institucije uključene u poduzimanje mjera za grupe u riziku od napuštanja obrazovnog sistema)**

- (1) Institucije uključene u poduzimanje mjera za grupe u riziku od napuštanja obrazovnog sistema su:
 - a) Ministarstvo obrazovanja, nauke, kulture i sporta
 - b) Ministarstvo zdravstva, rada i socijalne politike
 - c) Ministarstva unutrašnjih poslova
 - d) Gradske i općinske uprave
 - e) Pedagoški zavod Unsko-sanskog kantona
 - f) Centri za socijalni rad
 - g) Osnovne i srednje škole na području Unsko-sanskog kantona.

- (2) Institucije navedene u stavu (1) ovog člana provode mjere:

- a) prevencije kojima nastoje da do rizika od osipanja uopće ne dođe;
- b) intervencije koje se bave postupanjem prema učeniku pod visokim rizikom da napusti školu;
- c) kompenzacije koje podrazumijevaju one mjere kojima se, po povratku u sistem obrazovanja, utiče na učenika koji je prerano izašao iz obrazovnog sistema.

- (3) Mjere navedene u stavu (2) ovog člana mogu provoditi i nevladine organizacije.

Član 8.**(Ministarstvo obrazovanja, nauke, kulture i sporta)**

- (1) U okviru svojih nadležnosti u oblastima odgoja i obrazovanja Ministarstvo obrazovanja, nauke, kulture i sporta:
 - ima ključnu ulogu u osiguravanju preduvjeta za implementaciju obrazovnih politika i procedura;
 - kroz saradnju i koordinaciju aktivnosti s odgojno - obrazovnim ustanovama osigurava poštivanje pedagoških standarda i normativa koji se odnose na obrazovanje i unapređenje odgojno - obrazovnog rada.
- (2) U rješavanju problema napuštanja obrazovanja Ministarstvo obrazovanja, nauke, kulture i sporta je odgovorno za sljedeće:
 - a) vođenje evidencije o djeci koja nisu upisana u osnovnu školu i o djeci koja su upisana, ali ne pohađaju nastavu, odnosno koja su prekinula školovanje. U saradnji sa odgojno - obrazovnim ustanovama ove informacije se redovno

- ažuriraju i potrebni podaci pravovremeno razmjenjuju;
- b) vođenje evidencije o razlozima napuštanja obrazovanja i o mjerama koje su odgojno-obrazovne ustanove poduzele da djecu uključe ili vrata u obrazovni sistem;
 - c) vođenje evidencije o djeci koja su se nakon intervencije odgojno-obrazovne ustanove ili drugih institucija vratila u obrazovni sistem;
 - d) pravovremeno obavještanje odgojno-obrazovnih ustanova o odobrenim promjenama upisnog područja;
 - e) osiguranje besplatnih udžbenika za socijalno ugroženu djecu osnovnih škola u skladu sa mogućnostima Ministarstva obrazovanja, nauke, kulture i sporta;
 - f) donošenje mjera za sprečavanje napuštanja obrazovanja;
 - g) izmjene i dopune zakonskih propisa koji se odnose na napuštanje obrazovanja.

Član 9.

(Ministarstvo zdravstva, rada i socijalne politike)

U vezi sa rješavanjem problema napuštanja obrazovanja i/ili neuključivanja u sistem obaveznog obrazovanja, Ministarstvo zdravstva, rada i socijalne politike će poduzeti sljedeće:

(1) Mjere prevencije:

- a) u cilju unapređenja ranog rasta i razvoja, u okviru zdravstvenih ustanova, prvenstvo pedijatrijskih ambulanti, raditi na ranom, otkrivanju djece u riziku, edukaciji i upućivanju roditelja u savjetodavne ustanove te informirati roditelje o uslugama koje im se pružaju u lokalnoj zajednici u cilju unapređenja ranog rasta i razvoja;

- b) organizirati edukacije roditelja po općinama o važnosti obavljanja sistematskog pregleda djece prije polaska u školu.

(2) Mjere intervencije:

- a) u saradnji sa zdravstvenim ustanovama definirati obavezu zdravstvenih ustanova da pismeno obavještavaju Ministarstvo zdravstva, rada i socijalne politike o djeci koja se nisu odazvala sistematskim pregledima prije polaska u školu, a potom ovu informaciju proslijediti Ministarstvu obrazovanja, nauke, kulture i sporta koje obavještava škole prema upisnom području djeteta;
- b) osigurati pravovremeno donošenje nalaza i mišljenja Komisije za ocjenjivanje sposobnosti, razvrstavanja i evidenciju djece i mladih s poteškoćama u razvoju radi pravovremenog utvrđivanja prilagođenog nastavnog plana i programa za dijete i utvrđivanja stepena podrške u nastavnom procesu;
- c) unutar zdravstvenih ustanova uspostaviti mehanizme kontrole kod izdavanja ispričnica uslijed nepohađanja nastave.

(3) Mjere kompenzacije:

Mjere kompenzacije se odnose na praćenje mjera intervencije i na redovito izvještavanje nadležnim organima i institucijama.

Član 10.

(Ministarstvo unutrašnjih poslova)

- (1) Uloga Ministarstva unutrašnjih poslova kroz djelovanje policije u zajednici od velikog je značaja za rješavanje problema ranog napuštanja obrazovanja i vraćanja djece koja su napustila obrazovni sistem u škole.

- (2) U saradnji i kontaktu sa relevantnim institucijama i organizacijama koje se bave pravima i zaštitom interesa djeteta policijski službenici doprinose da se stvori ambijent povjerenja u kojem se kroz samoinicijativno obraćanje policijskim službenicima za pomoć i savjete o postupanju doprinosi pravovremenom reagiranju na potencijalni problem napuštanja obrazovanja i/ili neredovnog pohađanja nastave.
- (3) Mjere prevencije policijskih stanica:
- provodjenje edukacija i zajedničkih sastanaka u školama (sa učenicima i roditeljima). Ukazivanje roditeljima na dužnosti i obaveze, ali i posljedice zanemarivanja djeteta te dovođenja u sukob sa zakonom uslijed pasivnog ili nezainteresiranog odnosa prema djetetu (propuštanje dužnog staranja ili zanemarivanja djeteta);
 - educiranje djece o radnjama kojima dovode u sukob za zakonom sebe i roditelje (staratelje) o društveno neprihvatljivom ponašanju, značaju obrazovanja, kriminalu, nasilju u porodici, nasilničkom ponašanju, javnom redu i miru te iznalaženju rješenja za eliminisanje faktora koji uzrokuju takve pojave. Edukacije se baziraju na pojam kaznene odgovornosti, na prava i obaveze, značaj brige o djeci (obaveze u pogledu njihovog razvoja od strane roditelja/staratelja), kao i sankcijama kojima podliježu, u cilju podizanja svijesti i informiranja o štetnosti činjenja određenih radnji i propusta u odgoju djeteta, značaju prijave i razmjeni informacija o uočenim radnjama koje nisu u interesu zaštite i prava djeteta.
- (4) Mjere intervencije policijskih stanica:
- reagirati na vrijeme, otići na lice mjesta događaja, pružiti sigurnost (zaštitu) djetetu, svaku prijavu istražiti, prikupiti saznanja i činjenice, konstatirati da li je došlo do povrede prava djeteta, obavijestiti službe i institucije kao i nevladine organizacije koje se bave pravima i zaštitom djeteta, te u konsultaciji sa istima i podnesenim službenom izvještajem poduzeti Zakonom predviđene mjere i radnje u okviru svojih nadležnosti;
 - poduzimati zakonima propisane mjere i radnje (KZ FBiH, KZ BiH, Zakon o prekršajima i JRiM-u, Porodični Zakon, Zakon o zaštiti od nasilja u porodici) u cilju zaštite dobrobiti, interesa i prava djeteta, zaštite djece od svih oblika nasilja, zloupotrebe, zlostavljanja, zanemarivanja, uskraćivanja školovanja, odvrćanja od procesa školovanja, iskorištavanja djeteta i prisiljavanja na rad.
- (5) Mjere kompenzacije policijskih stanica:
- Policijski službenici u okviru svog djelovanja i nadležnosti, kao i u skladu sa mogućnostima učestvovat će u aktivnostima koje su u interesu zaštite prava djeteta – zajedno sa organizatorima provoditi informativne kampanje (podjela letaka, postera, edukativnih brošura, banera i sl.), te informirati javnost o posljedicama problema napuštanja obrazovanja (Ured portparola MUP-a USK).

Član 11.

(Gradske i općinske uprave)

Uloga lokalne samouprave je jednim dijelom formalna, tehničke prirode, a drugim dijelom je u sferi finansiranja pojedinih mjera i aktivnosti za sprečavanje napuštanja obrazovanja. U kreiranju odgovora na problem neupisivanja djece u škole i/ili napuštanja obrazovanja gradske/općinske uprave će uraditi sljedeće:

- finansirati školske infrastrukture prema iskazanim potrebama, a u skladu sa osiguranim sredstvima u budžetu, kako bi

- se osigurali i poboljšali uvjeti za provođenje aktivnosti u radu sa djecom;
- b) finansirati prijevoz učenika koji su u stanju socijalne potrebe prema važećem spisku nadležnog centra za socijalni rad, a u skladu sa dostupnim sredstvima u budžetu;
 - c) osiguravati prisustvo članova gradske uprave u školskim odborima i njihovo proaktivno učešće u praćenju problema napuštanja obrazovanja, te u skladu s tim predlaganje i planiranje mjera koje treba poduzeti u saradnji sa ostalim akterima;
 - d) djelovati kao inicijator rješavanja problema napuštanja obrazovanja i/ili neredovnog pohađanja škole i inicirati sastanke sa nadležnim inspekcijskim organima, predstavnicima ministarstava i pedagoškog zavoda, te drugih relevantnih institucija u cilju iznalaženja rjesenja za problem nedolaska djece na nastavu.

Član 12.

(Osnovne i srednje škole na području Unsko-sanskog kantona)

- (1) Škola je centralna institucija politike za smanjenje stope napuštanja obrazovanja pa samim tim i centralna institucija sistema ranog upozoravanja.
- (2) U svrhu pravovremenog odgovora na ovaj problem škola provodi mjere prevencije, intervencije i kompenzacije kojima se reagira u slučajevima neupisivanja u školu, slučajevima kada učenici neopravdano izostaju sa časova i neredovno pohađaju nastavu ili napuštaju obrazovni sistem.
- (3) Mjere prevencije:
 - a) rad na poboljšanju kvalitete obrazovanja na školskom nivou u osnovnim i srednjim školama (u daljnjem tekstu: škola), rad na učeničkim vještinama kako bi učenik prepoznao svoje sposobnosti;
 - b) vođenje dosljedne politike upisa u skladu sa zakonskim propisima;
 - c) promicanje edukacije nastavnika, roditelja i učenika o važnosti obrazovanja;
 - d) pružanje systemske podrške nastavnicima za rad sa učenicima sa problemima u ponašanju kako bi učenici razvili dodatne vještine za suočavanje sa izazovima u učionici;
 - e) savjetodavni rad sa djecom koja su u riziku od napuštanja obrazovanja organiziran kroz individualne razgovore sa djetetom, individualne razgovore sa roditeljima, zajedničke razgovore sa djetetom i roditeljima, radionice i vršnjačke grupe podrške;
 - f) pripremanje godišnjeg akcionog plana za prevenciju i reagiranje u slučaju neupisivanja u školu i napuštanja obrazovanja koji sadrži aktivnosti koje će škola poduzeti s ciljem prevencije i reagiranja u slučajevima neupisivanja i napuštanja, te identificira partnere sa kojima će škola sarađivati o ovim pitanjima;
 - g) uspostavljanje sistema nadzora, kroz saradnju direktora škole, pedagoga, razrednika i sekretara škola, nad problemom neupisivanja u školu i/ili napuštanja obrazovanja i pravovremeno prikuplja relevantne informacije u ovom nadzoru, a u ovu svrhu škola može imati školski tim koji se bavi problemom napuštanja škole, a ako ga nema onda treba biti određena osoba koja vodi:
 - spisak djece u njihovoj okolini koja nisu upisana u osnovnu školu (ako ima djece koja po upisnom području pripadaju osnovnoj školi, a nisu došli na upis, škola šalje pismeni poziv roditeljima ili starateljima);
 - spisak djece koja su napustila školu (nisu se preselili, nisu migrirali);
 - spisak djece koja su u riziku od napuštanja.

(4) Mjere intervencije:

- a) provjera adrese stanovanja. (U slučaju da dijete nije upisano u osnovnu školu na određenom području škola šalje zahtjev MUP-u za provjeru adrese stanovanja (*Prilog 3*). Nakon opservacije i provjere adrese od strane MUP-a, MUP šalje povratne informacije školi o mjestu prebivališta, a škola šalje pismeni poziv roditeljima za upis u školu. Ako se roditelj ne odazove na poziv za upis, škola se obraća nadležnom centru za socijalni rad za dalje postupanje. O ishodu cijele procedure obavještava se Ministarstvo obrazovanja, nauke, kulture i sporta.);
- b) dostavljanje spiskova upisanih učenika u srednje škole (srednje škole pismeno dostavljaju matičnim osnovnim školama spisak upisanih učenika u I razred). Na osnovu dostavljenih spiskova osnovne škole identificiraju učenike koji nisu upisani u I razred i savjetodavnim radom djeluju u cilju nastavka školovanja;
- c) osnovna i srednja škola utvrđuju procedure i mehanizme u procesu rukovođenja predmetom o pitanju neredovnog pohađanja nastave i rizika od napuštanja obrazovanja. Proces rukovođenja predmetom može voditi razrednik, školski tim ili osoba određena za rukovođenje slučaja. Koraci koje poduzimaju razrednik, školski tim ili zadužena osoba su: identifikacija slučaja, evidencija slučaja i otvaranje slučaja, procjena potreba djeteta, identifikacija strategije za podršku djetetu kroz savjetodavni rad i odgovarajuće resurse, razvoj plana za dijete, implementacija plana i mjere koordinacije, nadgledanje slučaja i procjena rezultata mjera, te zatvaranje slučaja kada se planirani rezultati postignu. U okviru ovih procedura škola formira mrežu podrške i u rad sa djetetom uključuje zdravstvene i

obrazovne stručnjake, članove porodice, širu porodicu, posrednike, prijatelje, vanjske zainteresirane aktere kao što su radnici u organizacijama civilnog društva i druge članove zajednice;

- d) nakon provedenih procedura i mjera kojima problem neredovnog pohađanja škole i/ili problem napuštanja obrazovanja nije riješen, škola pismeno obavještava nadležni centar za socijalni rad (*Prilog 2*). Škola centru dostavlja detaljan izvještaj o poduzetim mjerama u radu sa djetetom koje neredovno pohađa nastavu ili je napustilo sistem obrazovanja. O djeci koja su napustila školu ili su u riziku od napuštanja škola izvještava i Ministarstvo obrazovanja, nauke, kulture i sporta. Izvještaj sastavlja školski tim ili osoba zadužena za problem napuštanja. Izvještava se periodično, na svim stručnim i upravnim tijelima škole. Izvještavaju se i obrazovne vlasti u skladu sa zakonskim propisima. Izvještaji sadrže: podatke o upisivanju, pohađanju i napuštanju, specifične slučajeve djece, o napretku školskog akcionog plana, o intervencijama koje daju pozitivne rezultate i o intervencijama koje su manje efikasne, savjete za poboljšanje aktivnosti i sl.

(5) Mjere kompenzacije:

- a) škola razvija programe za djecu koja se vraćaju u obrazovni sistem - različite aktivnosti kroz koje učenici razvijaju svoja interesovanja, istražuju svoje mogućnosti, sudjeluju u programima savjetovanja, uče se raditi u timu i sl. u slučajevima vraćanja u obrazovni sistem pored rada sa djetetom posebna pažnja se posvećuje i radu sa porodicom, a o postignutim rezultatima izvještava centar za socijalni rad jednom mjesečno, a po potrebi i češće;

- b) škola osigurava učenicima mogućnost polaganja razrednih ispita bez novčane naknade.

Član 13.

(Centri za socijalni rad)

U sprječavanju napuštanja obrazovanja uloga centara za socijalni rad je izuzetno značajna i jasno proizilazi iz njihove uloge kao koordinatora procesa zaštite djece i organa starateljstva.

U okviru javnih ovlaštenja u slučajevima napuštanja obrazovanja centri za socijalni rad će provoditi:

(1) Mjere prevencije:

- a) raditi na podizanju svijesti o zakonskoj obavezi obrazovanja, kao i posljedicama (zakonskim i ličnim) nepohađanja ili neredovnog pohađanja nastave;
- b) obavljati savjetodavni rad sa roditeljima ili zakonskim zastupnicima djeteta zbog sticanja uvida u porodične i druge prilike djeteta, sa roditeljima djece koja su ugrožena porodičnim prilikama (neadekvatno roditeljsko staranje, porodica u stanju socijalne potrebe, poremećeni porodični odnosi, nasilje u porodici) u cilju otklanjanja uzroka koji mogu dovesti do toga da dijete neredovno pohađa nastavu i u riziku je da napusti obrazovni sistem;
- c) obavljati informativni rad kroz koji se roditelji upoznaju sa nadležnostima centra za socijalni rad za zaštitu prava i interesa djeteta;
- d) upućivati roditelje i djecu u dostupno savjetovalište, centar za mentalno zdravlje, nevladinu organizaciju ili drugu relevantnu ustanovu.

(2) Mjere intervencije:

- a) nakon zaprimanja pismene informacije odgojno-obrazovne ustanove u kojoj je navedeno da dijete ne pohađa ili neredovno pohađa nastavu i potpunog

obrasca od strane škole (*Prilog 1*) stručni tim u centru za socijalni rad analizira informacije koje je škola dostavila, a koje uključuju mišljenje stručnih radnika škole (pedagog, psiholog, socijalni radnik), odnosno psihološko-pedagoški profil učenika, mjere koje je škola poduzimala da bi dijete ostalo u procesu obrazovanja, te poziva roditelje, a po potrebi i dijete, na razgovor;

- b) upućivanje usmenog i pismenog upozorenje roditeljima;
- c) dostavljanje potrebne informacije školi, sa naglaskom na radnjama koje škola treba poduzeti, kako bi se moglo djelovati u smjeru vraćanja djeteta u obrazovni sistem;
- d) uvođenje mjera nadzora (ukoliko nakon navedenih intervencija centar za socijalni rad dobije informaciju od škole da učenik i dalje ne dolazi na nastavu, po principu postupnosti, centar uvodi mjere nadzora nad porodicom koje provodi u saradnji sa školom koju dijete pohađa);
- e) u postupku provođenja nadzora, centar za socijalni rad analizira mjesečne izvještaje od strane škole, drugih ustanova i organizacija (ukoliko su roditelji i/ili djeca tamo upućeni), obavlja terenske posjete porodici (najavljene i nenajavljene), te planira dalje korake u skladu sa postignutim rezultatima;
- f) postupa u skladu sa zakonskim odredbama, ukoliko postoji sumnja na zanemarivanje djeteta.

(4) Mjere kompenzacije:

Mjere kompenzacije se odnose na praćenje porodice djeteta koje je vraćeno u obrazovni sistem kroz komunikaciju sa školom koju dijete pohađa i njegovom porodicom.

Član 14.
(Pedagoški zavod)

S ciljem da se osigura kontinuitet u obrazovanju za svako dijete i da svaki učenik kroz obrazovanje dobije maksimalnu podršku da razvije sve svoje kapacitete i pruži svoj najbolji doprinos našem društvu, s fokusom na nastavak obrazovanja, Pedagoški zavod obavezuje se na sljedeće:

- a) promicanje kontinuiranog rada na usavršavanju nastavnika i pružanje systemske podrške nastavnicima za rad sa učenicima sa problemima u ponašanju;
- b) pružanje doprinosa radu na učeničkim vještinama za karijerno vođenje, da učenik umije da prepozna svoje sposobnosti i interesovanja i da prepozna samostalno ili uz savjetodavnu pomoć obrazovni put i željeno zanimanje;
- c) zagovaranje za usklađivanje politike upisa u srednje škole sa potrebama tržišta rada;
- d) populariziranje stručnog obrazovanja, rad na povećanju atraktivnosti stručnog obrazovanja i promoviranje konkurentnih zanimanja;
- e) rad na jačanju saradnje sa poslodavcima;
- f) jačanje saradnje sa roditeljima kroz različite inicijative i aktivnosti;
- g) uključivanje djece u riziku da napuste obrazovni sistem u vannastavne aktivnosti škole, takmičenja.

Član 15.
(Nevladine organizacije - NVO)

- (1) Nevladine organizacije imaju značajnu ulogu u prevenciji ranog napuštanja obrazovanja i pružanju podrške u identifikaciji djece van školskog sistema. Bilo da su posrednici koji

su angažirani u različitim projektima ili proaktivni akteri u radu na iznalaženju najboljih rješenja za ovaj problem, NVO su značajna podrška javnim institucijama i nadležnim ministarstvima.

- (2) U slučajevima napuštanja obrazovanja ili prepoznavanja rizika za napuštanje obrazovanja NVO će provoditi:

- (3) Mjere prevencije:

- a) kroz implementaciju različitih projekata i saradnju sa javnim institucijama, odgojno-obrazovnim ustanovama i nadležnim ministarstvima NVO će razvijati i unapređivati preventivni rad sa djecom i roditeljima kako bi se spriječilo neupisivanje djece u škole i rano napuštanje obrazovanja, kao i identifikaciju djece van školskog sistema koja trebaju podršku;
- b) provoditi informativne kampanje za upis djece u prvi razred osnovne i srednje škole;
- c) podizati svijest šire društvene zajednice, a u cilju većeg uključivanja svih aktera kako bi se pomoglo djeci;
- d) po potrebi i u dogovoru sa ostalim akterima provoditi ankete u zajednicama koje bi pokazale tačnije stanje o pitanju djece koja napuštaju obrazovanje ali i uzroke tog napuštanja.

- (4) Mjere intervencije:

- a) pravovremeno ukazati na sve identificirane slučajeve djece u riziku od napuštanja obrazovanja i/ili djece izvan obrazovnog sistema i o tome pismeno izvijestiti ostale aktere;
- b) organizirati različite sekcije, turnire, igraonice i radionice za djecu koja su vraćena u obrazovni sistem s ciljem njihovog aktivnijeg uključivanja u život škole;

- c) organizirati ljetne školske programe za pripremanje djece (i njihovih roditelja) koja nisu pohađala predškolske ustanove;
- d) organizirati tečajeve učenja stranih jezika, umjetničke radionice i sl., s ciljem poticanja individualnog i društvenog učenja, sticanja različitih znanja i vještina, razvoja stavova i vrijednosti.

(5) Mjere kompenzacije:

- a) edukacija nastavnika s ciljem izgradnje njihovih kompetencija i osposobljavanja za nove i inovativnije načine rada koji će učenike motivirati i zainteresirati za nastavu, a onima koji su se vratili i nastavili obrazovanje kreirati sigurno okruženje za povratak;
- b) u saradnji s obrazovnim vlastima ili kroz projektne aktivnosti raditi na edukaciji roditelja u smislu podizanja svijesti o značaju obrazovanja, ali i izgradnji i jačanju kvalitetnih i poticajnih odnosa među članovima obitelji, što uključuje i poboljšanje roditeljskih znanja i vještina, te time i unapređenje njihovih odgojnih funkcija (sudjelovanje u interaktivnim radionicama i predavanjima usmjerenima podizanju kompetencija roditelja i jačanju uloge obitelji kojima se smanjuje pojavnost nepohađanja obrazovnog procesa);
- c) u saradnji sa obrazovnim vlastima ili kroz projektne aktivnosti raditi na edukaciji učenika da shvate važnost obrazovanja kako za sebe tako i za druge;
- d) facilitirati rad dnevnih centara za djecu u riziku gdje bi se s njima dodatno radilo na njihovom osnaživanju.

III ZAVRŠNE ODREDBE

Član 16. (Završne odredbe)

- a) Svi potpisnici ovog Protokola dužni su postupati u skladu sa aktivnostima definiranim u Protokolu.
- b) Potpisnici Protokola dužni su postupati u skladu sa odredbama ovog Protokola o saradnji.
- c) Ovaj Protokol je sačinjen na osnovu važećih zakonskih i podzakonski propisa te je u slučaju izmjena i dopuna važećih zakonskih i podzakonskih propisa, svaka potpisnica ovog Protokola u skladu sa svojim nadležnostima obavezna izraditi prijedlog izmjena Protokola u roku od 60 dana od dana donošenja relevantnih izmjena zakonskih i podzakonskih propisa.
- d) Po potpisivanju Protokola potpisnici se obavezuju da upoznaju svoje saradnike i institucije iz svoje nadležnosti sa njegovim sadržajem i svrhom donošenja te da poduzmu sve potrebne mjere i radnje u cilju njegove primjene.
- e) Sastavni dio ovog Protokola su obrasci u prilogu.

Član 17. (Stupanje na snagu)

Ovaj Protokol stupa na snagu danom njegovog potpisivanja.

MINISTARSTVO OBRAZOVANJA,
NAUKE, KULTURE I SPORTA
Ministar Damir Omerdić

MINISTARSTVO ZDRAVSTVA, RADA I
SOCIJALNE POLITIKE
Ministrica Nermina Čemalović
09-38-11626-1/19
11.10.2019. godine

GRAD BIHAĆ
Po ovlaštenju gradonačelnika,
Edin Moranjkić
01-05-3876-1/19
11.10.2019. godine

OPĆINA BOSANSKI PETROVAC
Po ovlaštenju općinskog načelnika,
Bajazid Hadžalić
02-38-1914-4/19
11.10.2019. godine

OPĆINA BUŽIM
Općinski načelnik,
Nanić Mersudin
03-38-2115-1
11.10.2019. godine

OPĆINA SANSKI MOST
Po ovlaštenju općinskog načelnika,
Haris Karat
05-38-2322/19
11.10.2019. godine

UDRUŽENJE „ŽENE SA UNE“ BIHAĆ
Aida Behrem
izvršna direktorica Udruženja
01-073/2019
11.10.2019. godine

MINISTARSTVO UNUTRAŠNJIH POSLOVA
Ministar Nermin Kljajić
05-01-02-18/19
11.10.2019. godine

GRAD CAZIN
Po ovlaštenju gradonačelnika
Sandi Salkić
01/GN-38-10411/19
11.10.2019. godine

OPĆINA BOSANSKA KRUPA
Po ovlaštenju općinskog načelnika,
Ranela Keranović
08-38-6778/19
11.10.2019. godine

OPĆINA KLJUČ
Općinski načelnik,
Nedžad Zukanović,
02-49-1836/19
16.10.2019. godine

OPĆINA VELIKA KLADUŠA
Općinski načelnik,
Fikret Abdić
07-38-2117/19
29.10.2019. godine

UDRUŽENJE „LAN“ BIHAĆ
Izolda Osmanagić
predsjednica Udruženja
24/19 od 11.10.2019. godine

PRILOZI:**Prilog 1.****IZJAVA RODITELJA DJECE KOJI NAPUŠTAJU SISTEM OBRAZOVANJA** (obavezno
ovjeravanje izjave u općini ili kod notara)

Bosna i Hercegovina

Federacija Bosne i Hercegovine

Unsko-sanski kanton,

Grad/Općina

.....(naziv škole)

IZJAVA/ZAHTJEV

(Član 128. i 153. Zakona o osnovnom i općem srednjem odgoju i obrazovanju „Sl.Glasnik USK-a 5/04)

Ovim zahtjevom se obraćam Direktor^u škole u svrhu ispisa učenika/ce

_____ (ime i prezime
učenika/ce) _____ koji-a pohađa školu _____ (naziv škole)
razred _____, razrednik/ca _____

Izjavljujem da navedeni učenik-sa prestaje pohađati redovnu nastavu od
dana _____ zbog(obrazloženje)

Podnosilac zahtjeva/izjave:

Prilog 2. OBRAZAC IZVJEŠTAJA O UČENIKU

1. OPĆI PODACI O UČENIKU	
Ime i prezime učenika	
Datum rođenja	
Ime i prezime roditelja	
Adresa stanovanja	
Kontakt-telefon	
2. PODACI O PORODICI - U ovom dijelu treba napisati osnovne podatke o porodičnim odnosima - kod koga dijete boravi, ko najviše brine o odgoju djeteta, ko kontaktira i saraduje sa školskim osobljem (pedagogom, direktorom, razrednim starješinom), a vezano za uspjeh i ponašanje u školi, te kakva je do sada bila ta saradnja.	
3. OPŠTI POKAZATELJI ZA IDENTIFIKACIJU	
Ponašanje učenika za vrijeme nastave	
Ponašanje učenika prema vršnjacima	
Ponašanje učenika prema nastavnicima	
Broj neopravdanih izostanaka u tekućoj školskoj godini	
Da li su prema učeniku izrečene odgojno-disciplinske mjere? Ako jesu, koje su to?	

4. ŠKOLSKI USPJEH UČENIKA	
Školski uspjeh učenika po razredima	
Da li učenik ima neka posebna interesovanja (prema nekom školskom predmetu, vanškolskim aktivnostima i sl.)?	
Da li učenik ima veće poteškoće sa savladavanjem gradiva? Ako da, iz kojih predmeta?	
5. AKTIVNOSTI KOJE JE ŠKOLA PODUZIMALA - U ovom dijelu potrebno je opisati aktivnosti koje su stručni radnici škole poduzimali kako bi pokušali sanirati problem: - informativno-savjetodavni rad sa roditeljima i učenikom, -edukativne radionice, -saradnja sa drugim ustanovama/organizacijama - Centar za mentalno zdravlje, Policija, NVO, -druge intervencije, te problemi koji su uočeni prilikom ovih intervencija, -kada i ko je vršio ove intervencije - pedagog, socijalni radnik, psiholog, logoped, defektolog ili neki drugi stručnjak.	
6. DODATNI KOMENATRI I ZAPAŽANJA (opcionalno)	

Datum:

Obrazac popunio:

**Prilog 3. ZAHTJEV ZA IZDAVANJE PODATAKA O TRENUTNOM MJESTU PREBIVALIŠTA
RODITELJA/STARATELJA I DJETETA****JU Osnovna škola**_____
(naziv)_____
(mjesto i adresa)**Broj:****Datum:****Ministarstvo unutrašnjih poslova****Unsko-sanskog kantona****Policijska uprava** _____**PREDMET: Podaci o mjestu prebivališta roditelja/staratelja i djeteta radi upisa u osnovnu školu, traže se**

Na osnovu člana 78. i 80., a u vezi sa članovima 7., 17., 20. Zakona o osnovnom i općem srednjem odgoju i obrazovanju („Službeni glasnik Unsko-sanskog kantona“, broj: 5/04, 7/10, 11/15 i 12/19), molimo Vas da nam dostavite podatke o mjestu prebivališta roditelja/staratelja i djeteta

(ime i prezime roditelja/staratelja)_____
(ime i prezime djeteta)**O b r a z l o ž e n j e**

Roditelji/staratelji _____

(ime i prezime roditelja/staratelja)

djeteta _____

(ime i prezime djeteta)

koje je po svom uzrastu školski obaveznik, dužni su osigurati da dijete bude upisano u školu, da dijete redovno pohađa školu i da surađuju sa školom i nastavnicima u cilju stjecanja obaveznog obrazovanja. Imenovani roditelji/staratelji nisu izvršili obavezu upisa djeteta u školu na upisnom području u kojem su nastanjeni. Škola je podatke o mjestu prebivališta dobila od Matičnog ureda, međutim kako se ti podaci unose samo prilikom rođenja djeteta, a kako nam nisu poznati razlozi zbog kojih roditelji nisu upisali dijete u školu i kako bi pokrenuli daljnje procedure u skladu sa citiranim Zakonom, potrebni su nam podaci o trenutnom mjestu prebivalištu roditelja/staratelja i djeteta.

S poštovanjem,

Direktor škole